

АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ВИРОБНИЦТВА СОНЯШНИКУ

В.Ф. НЕВЛАД

Соняшник став головним джерелом доходів сільськогосподарських підприємств в Україні. Один із шляхів підвищення рентабельності соняшнику, а отже, й збільшення добробуту товаровиробника, є застосування нових високопродуктивних гібридів та збільшення посівних площ.

Однією з важливих товарних галузей сільського господарства є виробництво і переробка насіння соняшнику. Соняшник є основною олійною культурою в Україні. Важливе значення соняшникової олії, як харчового продукту, визначається, насамперед, наявністю в її складі незамінних ненасичених жирних кислот, зокрема лінольової. Соняшникова олія містить вітаміни А, Д, Е, К, а також близько одного процента так званих фосфатидів.

Перехід до ринку позначився на процесах спеціалізації і концентрації і певною мірою - на розміщенні. Господарства почали скорочувати посівні площі культур, особливо низькорентабельних або взагалі збиткових. Проте соняшникову галузь це не зачепило, а навпаки - площі посіву соняшнику почали зростати. Мито на вивіз насіння соняшнику за кордон трохи призупинило цей процес. Успішний розвиток насінництва соняшнику забезпечується при дотриманні таких основних принципів внутрішньогосподарської організації виробництва насіння соняшнику:

- ♦ спеціалізація господарства на виробництві таких сортів соняшнику, для яких найсприятливіші ґрунтово-кліматичні й екологічні умови з іншими галузями господарств;
- ♦ оптимальна концентрація посіву соняшнику, яка забезпечує необхідні умови для високопродуктивного використання техніки;
- ♦ підвищення культури землеробства і запровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво;
- ♦ високий рівень матеріального заохочення і відповідальності працівників щодо збільшення вирощування високоякісного насіння соняшнику [1].

В Україні соняшник, як польову культуру, почали вирощувати в середині ХІХ століття, але посівні площі його тут зростали значно повільніше. Проте за обсягами виробництва Україна займає одне з провідних місць у світі (табл. 1).

1. Динаміка виробництва соняшнику в Україні

Рік	Площа посіву, тис. га	Валовий збір насіння, тис. тонн	Урожайність, ц/га
1913	76	71	9.3
1940	720	946	13.1
1960	1505	1664	11,0
1980	1408	2014	14,3
2000	2842	3457	12,2
2001	2396	2251	9,4
2002	2719	3271	12.0
2003	3810,0	4254.4	11,2
2003 рік у% до 1990	184,6	124,1	67,5
до 1995	189,2	148,8	78.9
до 2000	134,1	123,1	91,8

Динаміка виробництва насіння соняшнику по роках свідчить про відсутність стабільності, як посівних площ, так і урожайності, а відповідно і валових зборів.

В останні роки соняшник став головним джерелом доходів сільськогосподарських підприємств в Україні. Площі під цією цінною культурою з кожним роком розширюються. Якщо розглядати таку тенденцію з точки зору ринкових відносин, то це знаходить виправдання, але це суперечить, в першу чергу, вимогам сівозміни щодо вирощування соняшнику.

Посіви соняшнику 2003 року займали в нашій державі площі в 3,8 мільйона гектарів, на яких виростили 4,3 млн. т насіння. Середня врожайність соняшнику становила 11,2 центнера із гектара. Таким чином виробники соняшникового насіння внесли немалий вклад у бюджет держави, але фахівців все ж таки непокоять методи вирощування цієї культури. Вирішити нагальні проблеми галузі покликана програма “Соняшник України - 2004”, презентована в Міністерстві аграрної політики України.

Виробництво соняшнику залишилося однією з галузей, яке ще утримує економіку значної кількості господарств у задовільному стаї

Збільшення валових зборів насіння соняшнику явище позитивне, проте організація його вирощування і переробки потребує удосконалення [21-

Така ж ситуація, на даний час, складається і в агроформуваннях Вінницької області.

За останнє десятиріччя площі посівів під соняшником збільшились. Так, в 1990 році соняшник вирощувався на площі 34,25 тис. га, а в 2003р. - 79,6 тис.

га. В особистих підсобних господарствах населення це збільшення ще помітніше. Але в абсолютному значенні площа збирання соняшнику громадянами, яким надані землі у власність і користування, занадто мала - 10,3 тис. га (рис. 1).

Проте співставлення динаміки урожайності цієї культури за період 1990-2003 рр. показує, що спад відбувся в усіх секторах сільськогосподарських підприємств та господарствах населення. Слід зауважити, що у господарствах населення урожайність соняшнику в 2003 році становила 13,7 ц/га, а в сільськогосподарських підприємствах - 11,6 ц/га (рис. 2).

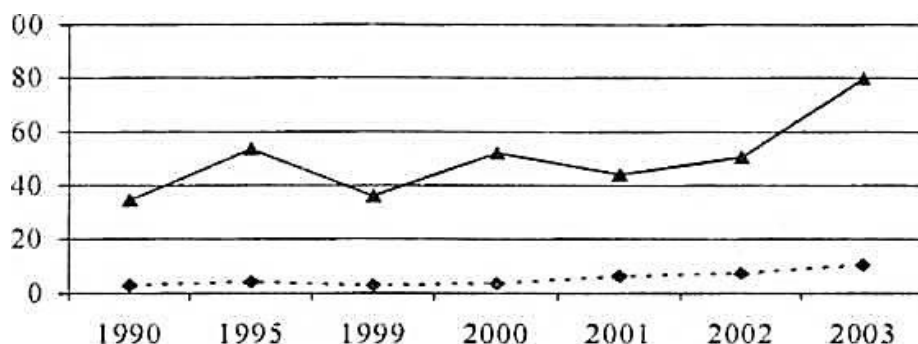

Рис. 1 Динаміка зміни посівних площ у Вінницькій області

Відповідно до цього склалася і ситуація з валовим збором - в 2003 році сільськогосподарськими підприємствами, включаючи підсобні господарства, отримано 92,0 тис. тонн, а господарствами населення - 14,1 тис. тонн насіння. Причому більша частина цієї продукції була використана для власного споживання та на корм худобі та птиці..

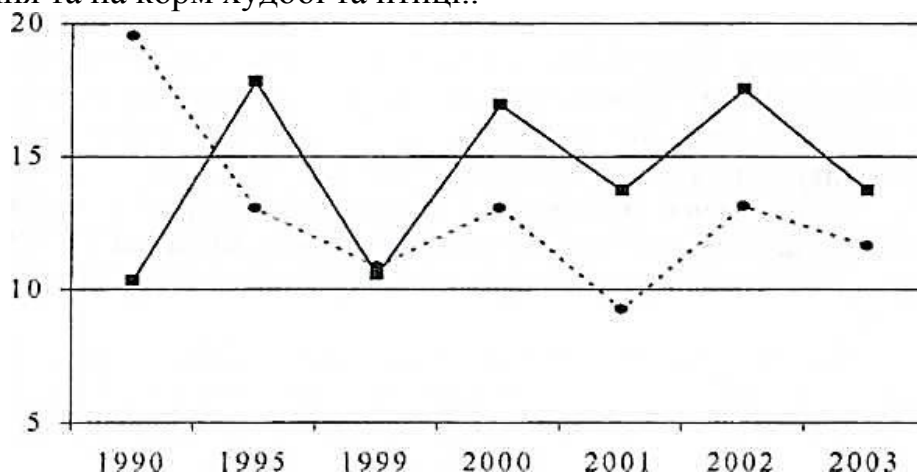

Рис. 2 Динаміка зміни урожайності у Вінницькій області

З рис.3 видно, що валове виробництво соняшнику в 1990 році становило 66,8 тис.т, в 2000 році - 67,3 тис.т, а в 2003 році за рахунок розширення посівних площ в усіх категоріях господарств зросло до 92,0 тис. тонн [3]

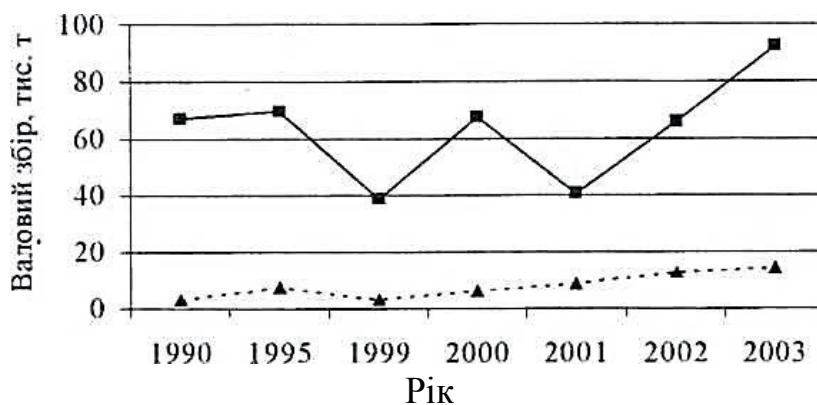

Рис. 3 Валовий збір соняшнику у Вінницькій області

Середня врожайність соняшнику в 2003 році становила 11,6 центнера з гектара. Це пояснюється складними економічними умовами та дефіцитом коштів, які зумовлювали зменшення внесення під посіви соняшнику мінеральних добрив та засобів захисту рослин.

Застосування органічних і мінеральних добрив є необхідною умовою одержання високого врожаю соняшнику. Внесення 18-20 кг/га діючої речовини мінеральних добрив підвищує врожай насіння на 1,4-3,6 ц/га [4].

Так, в 1990 році під 1 га соняшнику було внесено 135 кг мінеральних добрив в перерахунку на діючу речовину, а в 2003 році лише 14 кг. Це зв'язано з тим, що різко зросли ціни на всі матеріально-технічні ресурси, що використовуються у сільському господарстві.

В нинішніх умовах застосування необхідної кількості мінеральних добрив приводить не до зниження, а, навпаки, до збільшення собівартості насіння. Вартість мінеральних добрив перевищує виручку від реалізації приросту продукції від їх внесення.

Один із шляхів підвищення рентабельності соняшнику, а отже, й збільшення добробуту товаровиробника, є застосування нових високопродуктивних гібридів. Вони відзначаються високим потенціалом урожайності (понад 50 ц/га), стійкі проти комплексу хвороб, та несприятливих погодних умов, характеризуються високим вмістом олії (49-52%).

Так, на даний час в нашій країні висівають 70% гібридів соняшнику вітчизняної селекції. ТОВ "Сади України", поставляє високоякісні гібриди соняшнику вітчизняним, а також і зарубіжним товаровиробникам, СТОВ "Дніпро" Чорнобаївського району Черкаської області. СВК "Маяк" Полтавської області, СВК ім. Шевченка з Херсонщини, насінням якого вдається збирати врожаї від 20 до 35 центнерів з гектара.

Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва (Харків) вивів високоврожайні гібриди Харківський 49, Світоч, Погляд, Харківський 58 та інші з високим вмістом олії в насінні, з різним періодом вегетації (від 96 до 120 днів) та дозрівання, що дає змогу висівати їх в усіх регіонах України. Високоврожайні вітчизняні гібриди Візит, Зустріч. Медальйон. Одеський 122, Одеський 123, Одеський 504. Погляд, Світоч, Харківський 49. Харківський 58

характеризуються високою стійкістю до основних хвороб (вовчка, фоліопсису та ін.). Гібриди Кий і Красень, створені як високорентабельні і комерційні гібриди для вітчизняних товаровиробників [5].

Враховуючи біологічні особливості соняшнику, його раціональне розміщення відповідно до зон, сприятливості природних ресурсів, вирощування культиви без додаткових капіталовкладень дає можливість збільшити врожайність на 3-4 ц/га.

Висновки. Динаміка виробництва насіння соняшнику свідчить про відсутність стабільності посівних площ, урожайності і валових зборів. Проте, вирівняні ряди динаміки довгострокового періоду вказують на стабільну тенденцію до зростання.

Дослідження вітчизняних і зарубіжних учених довели, що головним фактором зростання продуктивності насіннесоняшникової галузі є впровадження високопродуктивних гібридів та інтенсивних технологій. В той же час дефіцит виробничих, особливо технічних ресурсів, тормозить впровадження прогресивних технологій і в цілому успішний розвиток насіннесоняшникової галузі і її переробку.

За даними науково-дослідних установ, агрокліматичний потенціал Вінницької області має всі потенційні можливості по вирощуванню високоякісного насіння соняшнику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Власов В.І. Глобальна продовольча проблема. Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. Інститут аграрної економіки України УААН. Монографія. - К., 2001. - 506 с.
2. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформаційно-аналітичний збірник (випуск 6) / За ред. П.Т. Саблука та ін. - К.: ІАЕ УААН, 2003. - 764 с.
3. Статистичний збірник Вінничини 2003 р. - Вінниця, 2004. - 628 с.
4. П. Голобородько, В. Вировець Урожайність соняшнику в Україні та шляхи її підвищення // Пропозиція. - 2000. - №5. - С. 22-23.
5. С.А. Сегеда Актуальні проблеми насінництва соняшнику // Економіка АПК. - 2001. - №8. - С. 48-50.

Одержано 21.02.05

Главный фактор увеличения производства семяноподсолнечной отрасли есть внедрение высокопроизводственных гибридов и индустриальных технологий. Дефицит производственных, особенно технических ресурсов, создаст тормозящие обстоятельства прогрессивным технологиям и в целом успешное развитие семяноподсолнечной отрасли и ее переработки.

ТНє тa]oг [aсioг o/ргoс/uciioп incгeave in (кe хип/ктег хeесі Ёганск із (Не inigociuciioп o/ кiф-ргoйис(i\`e куЪнск anci inciiuigiai (ескпoIo%ie\$. ТНє \$кoгiа£e o/ тaпu/ac(uгiп£ aтi (ескпiсai гeяoигсез сгeaiе.ч oЪхiаcIex /oг ргo%гe88IУe (ескпoIo\$iez anci хиссезa/ui (Ie\`eIopтeт o/ шп/lo\`icг .чeесі ргoс/uciioп anci ргocе\$\$in\$.

